

УДК 336.14:330.34(477)

ТАРАСЮК Михайло, д. е. н., професор, професор кафедри фінансів
Київського національного торговельно-
економічного університету

БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Визначено місце та значення бюджетного планування у системі фінансових планів держави. Розглянуто зарубіжний досвід та стан бюджетного планування в Україні. Надано визначення сутності бюджетного планування та прогнозування відповідно до системного та процесного підходів. Розкрито проблеми бюджетного планування та прогнозування в Україні, обґрунтовано доцільність розвитку системи державного бюджетування на основі стратегічного бюджетного планування.

Ключові слова: фінансове планування, бюджетне планування, бюджетне прогнозування, стратегічне, тактичне та оперативне бюджетне планування.

Тарасюк М. Бюджетное планирование в Украине. Определено место и значение бюджетного планирования в системе финансовых планов государства. Рассмотрен зарубежный опыт и состояние бюджетного планирования в Украине. Дано определение сущности бюджетного планирования и прогнозирования в соответствии с системным и процессным подходами. Раскрыты проблемы бюджетного планирования и прогнозирования в Украине и обоснована целесообразность развития системы государственного бюджетирования на основе стратегического бюджетного планирования.

Ключевые слова: финансовое планирование, бюджетное планирование, бюджетное прогнозирование, стратегическое, тактическое и оперативное бюджетное планирование.

Постановка проблеми. У нинішніх умовах трансформацій в економіці України особливої актуальності набуває бюджетне планування, передусім його стратегічна складова, що обумовлено необхідністю обґрунтування та визначення ефективних шляхів досягнення довгострокових та узгоджених цілей у сфері державної економічної, соціальної, оборонної, медичної, технологічної та інших політик. Формування комплексної системи бюджетного планування, що включає стратегічний, тактичний та оперативний рівні, є передумовою створення механізму цілісного державного управління, тобто ефективної реалізації органами державної влади не тільки функції планування, а й організації, мотивації та контролю. Це, у свою чергу, сприятиме нормалізації соціально-економічних показників у довгостроковій перспективі та переходу нашої держави до сталого економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам функціонування та розвитку системи бюджетного планування в державі присвячено дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Значні напрацювання з проблем державного бюджетування мають: О. Василик [1], який концентрує увагу на короткостроковому горизонті бюджетного планування, але при цьому не заперечує необхідність вирішення цього питання за допомогою бюджету завдань економічного та соціального розвитку; І. Чугунов [2] широко впроваджує у науковий обіг поняття програмно-цільового бюджетного планування, що дає змогу забезпечити ефективність використання бюджетних коштів; В. Геєць, О. Амоша, Т. Приходько [3], які запровадили поняття "програмний процес", маючи на увазі необхідність реалізації всіх етапів бюджетного процесу в рамках конкретних бюджетних програм; Л. Лисяк [4] наголошує на необхідності розвитку програмно-цільового методу бюджетного планування на усіх рівнях бюджетної системи.

В. Лагутін [5] пропонує розглядати бюджетне планування інтегровано з іншими напрямками фінансової політики, зокрема такої її важливої складової, як монетарна політика держави. В. Опарін, В. Федосов [6] висвітлюють традиційне розуміння сутності бюджетного планування, приділяючи основну увагу вирішенню найбільш актуальних проблем розвитку країни з огляду на виконання державою її функцій. І. Лук'яненко [7] вказує на необхідність комплексного моделювання бюджетних процесів у їх взаємозв'язку з іншими видами фінансової політики, зокрема, податкової політики держави. І. Запатріна [8] робить наголос на забезпеченні економічного зростання держави, важливу роль у якому відіграє бюджетна політика, яка відображаються у бюджетних показниках певного бюджетного періоду. Н. Корнієнко [9] розглядає бюджетне планування як інструмент досягнення конкретних цілей економічного та соціального розвитку країни, що заснований на програмно-цільовому методі.

Результати більшості наукових праць спрямовуються на вирішення конкретного завдання бюджетного планування. Натомість бюджетне планування слід розглядати як цілісну систему, яка охоплює стратегічний горизонт планування та забезпечує ефективне виконання цілей і завдань стратегії бюджетної політики в середньо- та короткостроковому періодах.

Крім того, незважаючи на високий рівень існуючих теоретичних розробок, подальшого удосконалення потребують підходи до запровадження системи стратегічного бюджетного планування та забезпечення ефективності бюджетних відносин на всіх рівнях державного управління.

Метою статті є обґрунтування необхідності розвитку системи стратегічного бюджетного планування в Україні на основі дослідження

провідного зарубіжного досвіду, оцінки вітчизняних наукових розробок та практики державного бюджетування.

Матеріали та методи. Теоретичне та методологічне підґрунтя статті становили праці вітчизняних та зарубіжних науковців стосовно бюджетного планування. Дослідження проведено із застосуванням методів теоретичного узагальнення, порівняльного аналізу, аналізу та синтезу, що дало змогу уточнити дефініцію "стратегічне бюджетне планування", визначити передумови запровадження та сучасний стан системи стратегічного бюджетного планування, обґрунтувати перспективи застосування довгострокового бюджетного планування в Україні.

Результати дослідження. Стратегічні пріоритети розвитку держави повинні бути закріплені у програмах економічного та соціального розвитку, розроблених на основі науково-обґрунтованих методів прогнозування та планування. Стратегічне планування передбачає формування необхідного нормативно-правового, інформаційного, наукового, матеріального, і що найголовніше, фінансового забезпечення. Основним джерелом фінансового забезпечення, яке надається органами державної влади, є бюджетна система України.

Враховуючи систему фінансових планів країни, бюджетне планування можливо визначити як основну ланку у фінансовій системі держави, за допомогою якої можливо спланувати обсяги доходів бюджету, його видатки, а також шляхи залучення та погашення запозичень. Крім того, бюджетне планування дає змогу забезпечити дотримання встановлених пропорцій розподілу валового внутрішнього продукту між галузями економіки, територіальними громадами, а також забезпечити необхідним обсягом фінансових ресурсів пріоритетні сфери національної економіки, впроваджувати єдину та збалансовану фінансову політику держави.

У світі запровадження довгострокового бюджетного планування не є новітнім явищем. Вперше нормативно-стратегічну орієнтацію при бюджетному плануванні з наголосом на результат запроваджено федеральним урядом США, який зобов'язав кожен орган виконавчої влади до 30 вересня 1997 р. розробити стратегічний план свого розвитку з горизонтом планування на п'ять років, у якому узгоджувалися стратегічні завдання, а також надавався опис засобів, у тому числі фінансових, необхідних для їх досягнення [10]. Крім того, цілі та завдання в таких планах повинні були бути прийнятними для щорічного оцінювання якості їх виконання.

При бюджетному плануванні в уряді США акцент змістився на оцінку результату, починаючи з 1999 р., коли федеральні виконавчі органи зобов'язали подавати зокрема і плани результативності діяльності, які, починаючи з 2005 р., набули форми бюджетів з орієнтацією на результат. У цей час стратегічні плани діяльності федеральних відомств

США набули і програмного характеру у зв'язку з необхідністю представлення до Конгресу США щорічних звітів про результативність виконуваних ними програм.

Подібний досвід набув широкого розповсюдження і в країнах Європейського Союзу, які також розробляють стратегічні бюджети на довгострокову перспективу. Позитивний європейський досвід нині активно запроваджується і у вітчизняній практиці державного бюджетування.

Запровадження середньострокового бюджетного планування в Україні нині вже є реальним. Проектом постанови Верховної Ради України "Про Основні напрями бюджетної політики на 2018–2020 роки" від 15.06.2017 № 6591 [11] передбачено запровадження середньострокового бюджетного планування з метою забезпечення збалансованості державного бюджету у середньостроковій перспективі, послідовності бюджетної політики та передбачуваності розподілу бюджетних коштів між головними розпорядниками коштів державного бюджету. Основні напрями бюджетної політики на 2018–2020 рр. ґрунтуються на положеннях Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Коаліційної угоди, Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 р., Стратегії сталого розвитку "Україна-2020", програм співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. Їх положення спрямовані на забезпечення економічного зростання та сталого розвитку суспільства, визначення пріоритетів використання бюджетних коштів, проведення структурних реформ в основних галузях економіки і сферах діяльності та виваженої і послідовної податкової, бюджетної та боргової політик, у тому числі, у середньостроковій перспективі.

Основні напрями бюджетної політики на 2018–2020 рр. базуються на таких головних принципах, закладених у Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 року та Стратегії сталого розвитку "Україна–2020" [12]:

- прискорення економічного зростання шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату та утримання макроекономічної стабільності, зокрема продовження фіскальної консолідації;
- впровадження ефективного врядування шляхом реформи державного управління, децентралізації і реформи державних фінансів;
- розвиток людського капіталу шляхом проведення реформ системи охорони здоров'я та освіти, поліпшення надання державної соціальної підтримки;
- встановлення верховенства права і боротьба з корупцією шляхом підтримки ефективного функціонування інститутів боротьби з корупцією, забезпечення рівного доступу до правосуддя та ефективного захисту прав власності;
- забезпечення безпеки та оборони держави, зокрема захист її суверенітету та територіальної цілісності держави, а також забезпечення найважливіших аспектів безпеки громадян.

Розробка бюджетів на різних рівнях державного управління для забезпечення його ефективності має базуватися на науково-обґрунтованій методиці бюджетного прогнозування. Бюджетне прогнозування, за вдалим визначенням Т. Коляди [12], – це діяльність органів влади стосовно побудови ймовірнісної моделі зміни показників дохідної і витратної частини бюджету на підставі аналізу тенденцій соціально-економічного розвитку держави, моделювання та надання обґрунтованого висновку (пропозицій).

За результатами бюджетного прогнозування має бути сформована низка документів державного прогнозування на довгостроковий, середньостроковий та короткостроковий періоди, зокрема прогнози економічного та соціального розвитку України, а також прогнози розвитку Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, окремих територіальних громад.

Центральне місце в системі фінансових планів держави на довгострокову перспективу посідає *бюджетна стратегія*. За результатами узагальнення низки наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених [1; 4–6; 13–15] можливо визначити такі сутнісні характеристики цієї економічної категорії:

- документ, спрямований на забезпечення фінансової та соціальної стабільності в країні у найближчій та віддаленій перспективі;
- оптимізоване співвідношення цілей і засобів для забезпечення реалізації довгострокової бюджетної політики на визначений термін у конкретній країні для вирішення завдань економічного та соціального розвитку на макроекономічному рівні;
- цілісна система дій держави, спрямована на реалізацію мети, завдань та пріоритетів визначених економічною стратегією;
- науково-обґрунтована динаміка показників бюджету в довгостроковому періоді, що дозволяє забезпечити стабільність бюджетного супроводження пріоритетів соціально-економічного розвитку країни;
- довготривалий курс бюджетної політики, розрахований на перспективу, що передбачає вирішення глобальних завдань;
- базується на прогнозуванні тенденцій розвитку бюджетного механізму на глобальному та макrorівні, формуванні концепції створення і використання бюджетних ресурсів, окресленні принципів організації бюджетних відносин;
- довгостроковий план, що інтегрує основні цілі різних владних інституцій у єдине ціле;
- базується на використанні таких основних інструментів: оптимізація структури доходів, оптимізація структури видатків, формування політики міжбюджетних трансфертів, управління дефіцитом бюджету та державним кредитом;
- дає змогу запобігти розпорошенню ресурсів та сконцентрувати їх на вирішенні важливих завдань економічного та соціального розвитку країни.

Таким чином, стратегічне бюджетне планування являє собою процес узгодження фінансових інтересів органів державної влади та місцевого самоврядування на основі науково-обґрунтованого прогнозування макроекономічних показників, обґрунтування витрат бюджету, визначення джерел доходів, показників міжбюджетного вирівнювання, оптимізації показників бюджетного дефіциту та державного кредиту з метою забезпечення досягнення країною стабільного економічного та соціального розвитку у довгостроковій перспективі.

Ефективне стратегічне бюджетне планування неможливе без науково-обґрунтованої системи довгострокового макроекономічного прогнозування, складовою якого є бюджетне прогнозування. За результатами дослідження наукових праць [16], бюджетне прогнозування можливо розглядати з точки зору процесного та системного підходів.

З позиції *процесного підходу*, бюджетне прогнозування передбачає ретроспективний аналіз показників бюджетів різних рівнів у взаємозв'язку з макроекономічними показниками країни та обґрунтування майбутніх можливих сценаріїв розвитку бюджетних відносин та значень відповідних бюджетних показників на основі побудованих економічних моделей та виявлених економічних закономірностей.

За *системного підходу*, бюджетне прогнозування є системою методів та інструментів визначення майбутнього стану основних бюджетних показників, які покладено в основу побудови бюджетних відносин у довгостроковій перспективі: обсяги доходів, видатків, міжбюджетних трансфертів, залучених ресурсів та державного боргу.

Таким чином, стратегічне бюджетне планування наразі має досить тривалу практику практичного застосування у розвинених країнах та достатньо обґрунтовану теоретико-методологічну базу. Проте в нашій країні ці нововведення просуваються досить складно, а отже, існує необхідність додаткового обґрунтування переваг стратегічного бюджетування як на загальнодержавному рівні, так і на рівні окремої територіальної громади.

Головним завданням держави в умовах ринкової економіки є створення сприятливих економічних, соціальних та інфраструктурних умов для розвитку всіх економічних суб'єктів. Саме на державу покладається провадження масштабних проектів, термін реалізації яких перевищує п'ятиріччя та, навіть, десятиріччя. Реалізація таких проектів забезпечує створення потужного підґрунтя для розвитку всіх сфер національної економіки та суспільства в цілому. Запровадження середньо- та довгострокового бюджетного планування надає можливість планувати та реалізовувати масштабні проекти з терміном реалізації, що виходить за межі одного бюджетного періоду. Це зобов'язує учасників бюджетного процесу при обґрунтуванні показників планового бюджетного року враховувати не тільки зобов'язання, які поклада-

тимуться на державу в наступному році, а й ті зобов'язання, які держава прийняла у попередніх бюджетних періодах.

Проте висока залежність пріоритетів діяльності органів державної влади від політичної кон'юнктури подекуди залишає без уваги ті проекти, у реалізацію яких вкладено значний обсяг бюджетних коштів. Унеможливлення марнотратства на загальнодержавному рівні потребує закріплення стратегічних цілей розвитку країни у довгострокових програмах економічного та соціального розвитку, які не залежатимуть від політичних інтересів. Важливою складовою таких програм є стратегічні фінансові плани, на основі яких будуть розроблятися тактичні фінансові показники, відображені в програмах діяльності урядів, та оперативні фінансові показники, закріплені на законодавчому рівні в Державному бюджеті.

Створення багаторівневої системи бюджетного планування, від стратегічного до оперативного, забезпечить обґрунтування джерел формування фінансових ресурсів держави та шляхи їх ефективного використання на пріоритетні державні проекти економічного та соціального розвитку країни у довгостроковій перспективі, а багаторівневність системи бюджетного планування – конкретизацію стратегічних фінансових цілей держави, які у більшості випадків визначаються у відсотках до ВВП країни, до чітко визначених показників, відображених у Державному бюджеті.

Євроінтеграційні реформи, які відбуваються в Україні, стосуються, зокрема, і бюджетної сфери. Головною новацією в цій галузі стає децентралізація бюджетних повноважень між центральною владою та органами місцевого самоврядування. Успіх реформи децентралізації, у свою чергу, також залежить від ефективності бюджетного планування. В системі бюджетного планування від стратегічного до тактичного рівнів повинні бути закріплені показники розподілу бюджетних повноважень між державою та територіальними громадами. Передусім це стосується питання, який рівень державного управління повинен забезпечити фінансування видатків на виконання певних функцій.

Закріплення на довгострокову перспективу у системі бюджетного планування за певним рівнем державного управління потребують і джерела доходів. Усвідомлення органами державної влади та органами місцевого самоврядування, які фінансові ресурси наразі є і будуть у майбутньому в їх розпорядженні, стає передумовою для обґрунтування та реалізації довгострокових програм економічного та соціального розвитку держави та окремої територіальної громади. Фіксація бюджетних показників на довгострокову перспективу дасть змогу підвищити рівень інвестиційної привабливості таких програм, а отже, збільшити масштаби реалізовуваних проектів та ступінь задоволення ними конкретних осіб. Крім того, закріплення доходів за рівнями

бюджетної системи дозволить забезпечити зростання рівня фінансової самостійності та незалежності органів місцевого самоврядування від Державного бюджету України, що, у свою чергу, сприятиме їх зацікавленості у створенні умов для розширення реальних можливостей зростання доходів місцевих бюджетів.

Важливою передумовою запровадження багаторівневого бюджетного планування є створення єдиної ефективної системи бюджетного вирівнювання. Загальновідомо, що тривалий час деякі регіони України залишаються дотаційними, отримуючи значні обсяги трансфертів на виконання функцій органів місцевого самоврядування. Історично склалася нерівність у економічному та соціальному розвитку різних областей нашої держави, що відбивається на рівні та умовах життя населення в таких територіальних громадах. В умовах економічної та політичної нестабільності обсяг фінансової допомоги з державного бюджету залежить від лобювання інтересів тієї чи іншої територіальної громади. Такий підхід є помилковим та призводить до бюджетної дискримінації населення різних територій України. Для забезпечення прозорості та обґрунтованості механізмів бюджетного вирівнювання слід також закріпити показники міжбюджетних трансфертів у системі бюджетного планування, передусім на довгострокову перспективу, що надасть вагомий стимул для розвитку територіальних громад, які дійсно цього потребують, та приведе до вирівнювання у розвитку регіонів України.

Ця проблема повинна стосуватися не тільки міжбюджетного вирівнювання у довгостроковій перспективі, а й закріплення у системі бюджетного планування держави стабільного та зрозумілого механізму перерозподілу податкових та неподаткових надходжень до різних рівнів бюджетної системи України.

Таким чином, практику стратегічного та середньострокового бюджетного планування слід на законодавчому рівні закріпити не тільки на загальнодержавному рівні, а й на рівні територіальних громад.

Вирішити завдання взаємоузгодження стратегічного, тактичного (середньострокового) та оперативного бюджетного планування вбачається можливим завдяки запровадженню підходу, який полягає в обґрунтуванні середньострокових бюджетних показників, що будуть складовою програми дій уряду, на основі програм довгострокового економічного та соціального розвитку.

При формуванні довго- та середньострокових бюджетів слід використати досвід суб'єктів господарювання з розвиненими системами бюджетування, які використовують у своїй практиці ковзне планування, суть якого полягає у щорічному плануванні в рамках єдиного планового циклу, який передбачає щорічне перенесення на один рік уперед перспективного фінансового плану. Таким чином

забезпечується збереження стратегічного горизонту бюджетного планування, а отже, стратегічне передбачення цілей бюджетної політики та можливих ресурсів для їх реалізації.

Н. Корнієнко [9] зазначає, що бюджетне планування є основою фінансового планування – встановлює обсяги, джерела та цілеспрямованість використання бюджетних асигнувань на всіх рівнях управління: державному, регіональному, муніципальному, районному, сільському та селищному. Слід погодитися з таким твердженням, але і дещо його розвинути. Так, в умовах ринкової економіки обсяги бюджетних видатків впливають не тільки на фінансові можливості територіальних громад, але і на стан фінансового забезпечення бюджетних установ та організацій, а також на очікувані обсяги державних замовлень для суб'єктів підприємницької діяльності. Для забезпечення стабільності соціально-економічного розвитку, можливості суб'єктів господарювання розробляти власні стратегії розвитку необхідним є формування у них бачення про довгострокову бюджетну політику, яка надасть можливість спрогнозувати обсяги виробництва, виконання робіт та надання послуг за державним замовленням.

Стратегічне бюджетне планування може також стати важливим інструментом для вирішення демографічної та міграційної кризи в нашій країні. Зафіксувавши на довгострокову перспективу в стратегічних бюджетних показниках найважливіші соціальні стандарти, держава дає сигнали для членів суспільства про перспективи їхнього життя: можливість на належному рівні забезпечити виховання майбутнього покоління, розкрити свій потенціал у цій країні тощо.

Запровадження стратегічного бюджетного планування дасть змогу повною мірою забезпечити виконання рекомендацій Міжнародного валютного фонду та Світового банку щодо ефективності управління державними видатками [17; 18], яке ґрунтується на принципах: прозорості бюджетного процесу, ефективності та справедливості міжбюджетних відносин, консолідації бюджетного процесу, застосуванні програмно-цільового методу бюджетного планування. Це, у свою чергу, дасть додаткові аргументи для продовження співпраці з даними міжнародними фінансовими організаціями та сигнал іноземним інвесторам про перспективність інвестиційних проектів в Україні, посилить позиції вітчизняних кредиторів на ринках зовнішніх запозичень.

Висновки. Визначено основні обставини, які обумовлюють актуальність запровадження стратегічного бюджетного планування:

- необхідність обґрунтування фінансових можливостей держави та територіальних громад як на поточний бюджетний рік, так і на довгострокову перспективу, що дозволить забезпечити збалансованість бюджетної системи не тільки в короткостроковій, а й у стратегічній перспективі;
- наявність загальнодержавних та регіональних галузевих або системних програм розвитку країни, певної територіальної громади;

- для кожного бюджетного періоду, який буде охоплений стратегічним бюджетним плануванням, необхідно чітко визначити доступні доходи бюджетів, а також потенційно можливі джерела фінансових ресурсів;
- створення обґрунтованих передумов для залучення позикових ресурсів в обсягах, що відповідають реальним фінансовим можливостям держави, або певної територіальної громади, зменшуючи при цьому ризики потенційних інвесторів, а отже, витрати на залучення таких ресурсів;
- впровадження європейського досвіду бюджетування, акценти якого зміщені на забезпечення соціально-економічних цілей у стратегічній перспективі.

Актуальність запровадження системи довгострокового бюджетного планування, крім його переваг, обумовлюється також недоліками річного бюджетного планування, серед яких найбільш гострими є такі: незгодженість між цілями стратегічного розвитку держави чи території із цілями, закладеними в державний бюджет; непослідовність у бюджетній політиці; слабке врахування, а подекуди нехтування стратегічними цілями розвитку суспільства в цілому або окремої території при складанні проектів бюджетів; неможливість налагодження ефективних довгострокових відносин з партнерами тощо.

За результатами дослідження досвіду запровадження довгострокового бюджетного планування визначено такі його переваги в умовах ринкової економіки:

- створення можливостей для своєчасного удосконалення бюджетного процесу на усіх його стадіях, що дозволить оперативно викривати слабкі місця в бюджетній політиці та унеможливити їх повторне виникнення в довгостроковій перспективі;
- дає змогу сформуванню своєї моделі розвитку бюджетних відносин у стратегічній перспективі, завдяки якій можливо передбачати розвиток подій у бюджетній сфері з усіма його негативними та позитивними проявами та вживати оперативних заходів щодо їх подолання;
- формування системи, яка запобігає виникненню суперечностей між стратегічними планами соціально-економічного розвитку держави, окремих територіальних громад та відповідними фінансовими можливостями;
- забезпечення послідовного втілення стратегічних цілей бюджетної політики в оперативних фінансових планах, затверджених законами України про Державний бюджет та відповідними рішеннями місцевих рад на поточний рік;
- підвищення прозорості бюджетного процесу на стадії планування доходів, а особливо видатків, що робить процес їх розподілу більш обґрунтованим.

Як результат, подальше запровадження та розвиток багаторівневої системи бюджетного планування надасть можливість забезпечити довгострокову бюджетну збалансованість та стійкість країни не тільки на загальнодержавному рівні, а й на рівні певної територіальної громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Василик О. Д.*, Павлюк К. В. Бюджетна система України. Київ : Центр навч. л-ри, 2004. 544 с.
2. *Чугунов І. Я.*, Запатріна І. В. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету. *Фінанси України*. 2008. № 5. С. 3–14.
3. *Гесць В. М.*, Амоша О. І., Приходько Т. І. та ін. Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері ; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. Київ : Наукова думка, 2008. 384 с.
4. *Лисяк Л. В.* Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України : монографія. Київ : ДННУ АФУ, 2009. 600 с.
5. *Лагутін В. Д.* Пріоритети координації бюджетної та монетарної політики в Україні. *Фінанси України*. 2011. № 10. С. 3–14.
6. *Опарін В.*, Федосов В., Львовичкін С. та ін. Фінансова інфраструктура України: стан, проблеми та перспективи розвитку : монографія ; за заг. ред. В. Опаріна, В. Федосова. Київ : КНЕУ, 2016. 695 с.
7. *Лук'яненко І. Г.* Моделювання впливу змін фіскальної політики на економіку України. *Бізнес Інформ*. 2012. № 4 (411). С. 197–201.
8. *Запатріна І. В.* Бюджетний механізм економічного зростання : монографія. Київ : Ін-т соц.-екон. стратегій, 2007. 528 с.
9. *Корнієнко Н. М.* Планування видатків державного бюджету як інструмент соціально-економічного зростання. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 12–2. С. 123–128.
10. *Белостоцький А. А.* Зарубежний опыт долгосрочного бюджетного планирования и прогнозирования. *Вопросы экономики и права*. 2012. № 1. С. 227–230.
11. Проект Постанови про Основні напрями бюджетної політики на 2018–2020 роки. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62047.
12. *Коляда Т. А.* Необхідність запровадження бюджетного стратегування в умовах посткризової трансформації соціально-економічної системи. *Вісн. соц.-екон. досліджень*. 2013. Вип. 2 (49). Ч. 1. С. 131–137.
13. *Дем'янишин В.* Бюджетна політика держави: концептуальні засади, ефективність, розвиток стратегії і тактики. *Вісн. ТНЕУ*. 2011. № 2. С. 7–20.
14. *Рибак С.* Бюджетна стратегія: українські реалії та зарубіжний досвід. *Економіка України*. 2011. № 8. С. 40–45.
15. *Лютий І. О.* Теоретико-методологічні засади бюджетної політики держави. *Фінанси України*. 2009. № 12. С. 13–19.
16. *Бочарніков В. П.*, Захаров К. В., Лаба М. С. та ін. Прогнозування податкових надходжень у перехідній економіці: проблеми методології і організації : монографія. за ред. В. П. Ніколаєва. Київ : Леся, 2006. 320 с.
17. *Program budgeting is on the reform Agenda across Europe and Central Asia*. URL : <http://blog-pfm.imf.org>.
18. *Program classification for performance-based budgeting: how to structure budgets to enable the use of evidence*. URL : <https://ieg.worldbankgroup.org>.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2018.

Tarasiuk M. Budget planning in Ukraine.

Background. The formation of a comprehensive system of budget planning, including strategic, tactical and operational levels, is a prerequisite for the creation of a mechanism for a holistic public administration, that is, the effective implementation by public authorities of not only planning functions, but also of organization, motivation and control. This will contribute to the normalization of socio-economic indicators in the long-term and the transition of our state to sustainable economic development.

The **aim** of the article is to substantiate the need for the development of the system of strategic budget planning in Ukraine on the basis of research of leading foreign experience and assessment of domestic scientific developments and practices of state budgeting.

Materials and methods. The research was conducted using the methods of theoretical generalization, comparative analysis, analysis and synthesis, which made it possible to clarify the concept of budget planning and budget forecasting, to determine the problems of state budgeting in Ukraine, to substantiate the prospects of development of the budget planning system on the basis of the budget strategy.

Results. The introduction of medium-term budget planning in Ukraine is now realistic. According to the results of budget forecasting, a number of documents of state forecasting for the long, medium and short-term periods, in particular forecasts of economic and social development of Ukraine, as well as forecasts of the development of the Autonomous Republic of Crimea, oblasts, cities of Kyiv and Sevastopol, and certain territorial communities should be formed. The central role in the system of financial plans of the state in the long-term perspective is taken by the budget strategy. Strategic budget planning is a process of coordinating the financial interests of state authorities and local self-government on the basis of scientifically based forecasting of macroeconomic indicators, justification of budget expenditures, determination of sources of income, definition of indicators of interbudget equalization, optimization of indicators of budget deficit and state credit in order to ensure the country's achievement of a stable economic and social development in the long run. From the perspective of the process approach, fiscal forecasting involves a retrospective analysis of the indicators of budgets of different levels in relation to macroeconomic indicators of the country, and based on the built economic models and the revealed economic patterns, the justification of future possible scenarios for the development of budgetary relations and the values of the corresponding budget indicators. From the standpoint of the system approach, budget forecasting is a system of methods and tools for determining the future state of the main budget indicators, which underlies the construction of budgetary relations in the long run: revenues, expenditures, intergovernmental transfers, borrowed resources and public debt.

Conclusion. The results of the study of the experience of introducing long-term budget planning make it possible to identify such advantages in a market economy: creating opportunities for timely improvement of the budget process; allowing to form a peculiar model of development of budget relations in the strategic perspective; formation of a system that prevents contradictions between strategic plans of socio-economic development of the state and certain territorial communities, with appropriate financial resources; ensuring the consistent implementation of the strategic objectives of fiscal policy in operational financial plans; increasing the transparency of the budget process.

As a result, the further introduction and development of a multi-level system of budget planning will enable long-term fiscal balance and stability of the country to be ensured not only at the national level, but also at the level of a certain territorial community.

Keywords: financial planning, budget planning, budget forecasting, strategic, tactical and operational budget planning.

REFERENCES

1. *Vasylyk O. D., Pavljuk K. V.* Bjudzhetna systema Ukrainy. Kyi'v : Centr navch. l-ry, 2004. 544 s.
2. *Chugunov I. Ja., Zapatrina I. V.* Rozvytok programno-cil'ovogo metodu planuvannja bjudzhetu. *Finansy Ukrainy*. 2008. № 5. S. 3–14.
3. *Gejec' V. M., Amosha O. I., Pryhod'ko T. I.* ta in. Derzhavni cil'ovi programy ta uporjadkuvannja programnogo procesu v bjudzhetnij sferi ; In-t ekonomiky ta prognozuvannja NAN Ukrainy. Kyi'v : Naukova dumka, 2008. 384 s.
4. *Lysjak L. V.* Bjudzhetna polityka u systemi derzhavnogo reguljuvannja social'no-ekonomichnogo rozvytku Ukrainy : monografija. Kyi'v : DNNU AFU, 2009. 600 s.
5. *Lagutin V. D.* Priorytety koordynacii' bjudzhetnoi' ta monetarnoi' polityky v Ukraini. *Finansy Ukrainy*. 2011. № 10. S. 3–14.
6. *Oparin V., Fedosov V., L'ovochkin C.* ta in. Finansova infrastruktura Ukrainy: stan, problemy ta perspektyvy rozvytku : monografija ; za zag. red. V. Oparina, V. Fedosova. Kyi'v : KNEU, 2016. 695 s.
7. *Luk'janenko I. G.* Modeljuvannja vplyvu zmin fiskal'noi' polityky na ekonomiku Ukrainy. *Biznes Inform.* 2012. № 4 (411). S. 197–201.
8. *Zapatrina I. V.* Bjudzhetnyj mehanizm ekonomichnogo zrostannja : monografija. Kyi'v : In-t soc.-ekon. strategij, 2007. 528 s.
9. *Kornijenko N. M.* Planuvannja vydatkiv derzhavnogo bjudzhetu jak instrument social'no-ekonomichnogo zrostannja. *Prychornomors'ki ekonomichni studii'*. 2016. Vyp. 12–2. S. 123–128.
10. *Belostockij A. A.* Zarubezhnyj opyt dolgosrochnogo bjudzhetnogo planirovanija i prognozirovanija. *Voprosy jekonomiki i prava*. 2012. № 1. S. 227–230.
11. Proekt Postanovy pro Osnovni naprjamy bjudzhetnoi' polityky na 2018–2020 roky. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62047.
12. *Koljada T. A.* Neobhidnist' zaprovadzhennja bjudzhetnogo strateguvannja v umovah postkryzovoi' transformacii' social'no-ekonomichnoi' systemy. *Visn. soc.-ekon. doslidzhen'*. 2013. Vyp. 2 (49). Ch. 1. S. 131–137.
13. *Dem'janushyn V.* Bjudzhetna polityka derzhavy: konceptual'ni zasady, efektyvnist', rozvytok strategii' i taktyky. *Visn. TNEU*. 2011. № 2. S. 7–20.
14. *Rybak S.* Bjudzhetna strategija: ukrai'ns'ki realii' ta zarubizhnyj dosvid. *Ekonomika Ukrainy*. 2011. № 8. S. 40–45.
15. *Ljutyj I. O.* Teoretyko-metodologichni zasady bjudzhetnoi' polityky derzhavy. *Finansy Ukrainy*. 2009. № 12. S. 13–19.
16. *Bocharnikov V. P., Zaharov K. V., Laba M. S.* ta in. Prognozuvannja podatkovyh nadhodzen' u perehidnij ekonomici: problemy metodologii' i organizacii' : monografija. za red. V. P. Nikolajeva. Kyi'v : Lesja, 2006. 320 s.
17. *Program budgeting is on the reform Agenda across Europe and Central Asia.* URL : <http://blog-pfm.imf.org>.
18. *Program classification for performance-based budgeting: how to structure budgets to enable the use of evidence.* URL : <https://ieg.worldbankgroup.org>.